

ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÂKÎ (4)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l- haseneti muhammedini'l- mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızası, rahmeti, bereketi, selâmı, ihsânı, ikramı üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanın saadetine cümlelerinizi nâil eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Tabakâtü's-Süfiyye, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin eseri. Buradaki 19. terceme-i hâl sahibi Abdullah ibn-i Hubeykîni'l- Antâkî Hazretleri'nin sözlerini okuyup izaha devam ettik geçtiğimiz hafta. Bugün 145. sayfanın 13. paragrafından başlıyoruz.

Okumaya başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh- u pâkine bizlerden birer hediye-i Kur'âniyye olsun diye ve diğer enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabîn

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, ezvâc-ı tâhirâtının, evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin, hulefâsının; ve mânevî makamının varisleri evliyaullah ve sâlihînin, mürşidîn-i kâmilînin, sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyemizin ruhlarına;

Uzaktan yakından buraya gelmiş olan, siz değerli kardeşlerimin ahirete göçmüş olan müslüman ecdâdının, ceddâtının, akrabasının, evlâdının, yakınlarının, dostlarının ruhlarına bizlerden hediye olsun diye; onların kabirleri nur dolsun, ruhları şâd olsun, makamları yüksek olsun diye;

Bizleri de Allah CC sevdiği kullarından eylesin; ömrümüzü rızasına uygun, sevdiği işleri yaparak geçirmemizi cümlemize nasib eylesin; bu büyüklerin halleri, sözleri bizlere tesir etsin, bizi de Allah'ın sevdiği kullarının yoluna çeksin diye; okuduklarımızdan istifade edelim, faydalanalım, feyz alalım da,

Allah'ın sevdiği işleri yapalım, sevdiği huylara sahip olarak yolumuzda öyle yürüyelim diye; sonunda Rabbimizin rızasına vâsıl olup cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, buyurun bir Fâtihâ, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım:

.....

a. Korkunun En Faydalısı

Abdullah ibn-i Hubeyk, Antakyalı büyük söfî, buyurmuş ki:

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَنْفَعُ الْخَوْفِ مَا حَجَزَكَ عَنِ
الْمَعَاصِي وَأَطَالَ مِنْكَ الْحُزْنَ عَلَى مَا فَاتَكَ
وَأَلْزَمَكَ الْفِكْرَةَ فِي بَقِيَّةِ عُمْرِكَ

TS. 145/13 (Kàle, ve kàle abdu'llàh) Ravi kim?.. Ömer ibn-i Abdillâhi'l-Bahrâî. Bu diyor ki: Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî şöyle dedi: (*Enfau'l-havfi mâ hacezeke ani'l-meàsî, ve etàle minke'l- huzne alâ mâ fâtek, ve elzemeke'l-fikrete fî bakıyyeti umrik.*)

Ne buyurmuş bu mübarek zât?.. Havftan bahsediyor. Biliyorsunuz, insanın dinî duygularından iki mühim duygu var; birbiriyle irtibatlı ve birbiriyle dengeli olması gereken iki duygu: *Havf* ve *recâ*, yâni korku ve ümit... Havf nedir?.. Havfullah, Allah'tan korkmak. Recâ nedir?.. Allah'ın rahmetinin kendisine geleceğine ait ümidinin kuvvetli olması... Ümitleniyor, ümitli, iyimser.

Havf, korkmak demek; “Acaba vaziyet fena olabilir mi?” diye endişe etmek demek. Recâ da, “Olur inşâallah!” diye ümitli olmak demek.

Bu iki duygunun dengeli olması lâzım bir müslümanın içinde... Birisi fazla oldu mu, gâlip oldu mu, denge bozulur. Havf galip olursa, korkmak, Allah korkusu galip olursa, hiç bir

şey yapamaz. Feleğini şaşırır, meczub gibi olur, gece gündüz ağlar. Hiç bir iş yapamaz dediğim, yâni eli bir işe varmaz, çalışamaz, her şeyi mahvolur. Olmaz.

Recâ... Çok da ümitli olursa, “Tamam canım inşaallah biz de cennete gireceğiz. Yâni ümid ediyorum. Biz müslümanız ya, *Lâ ilâhe illa'llâh dedik ya, gireriz herhalde...*” filan gibi öyle iyimser, ümitli, müsbet olacağını düşünüyor kendisinin... Bu da kuvvetli olursa, tehlikeli... Çünkü gevşer, ihmale düşer, nasıl olsa cennetlik olacağım diye güvenir.

Tavşanla kaplumbağanın yarışında, kaplumbağa tavşanı geçebilir mi?.. Geçemez ama tavşan tembellik yaparsa kaplumbağa geçer. Çalışmaz, yan yatar, nasıl olsa ben onu geçeceğim der, kendi kendini aldatır.

Halbuki hayat bir imtihandır ve devamlı bir imtihandır. Devamlı Allah’a güzel kulluk etmek şuurunda olmamız lâzım! Dikkat etmemiz lâzım, müteyakkız olmamız lâzım! Gevşemememiz lâzım, ihmalkâr olmamız lâzım! Fazla heveslenip de, tamam, iyi canım, olacak inşaallah filan diye, sonunda kötü bir durumla karşılaşmamak için recânın da çok fazla olmaması lâzım, aşırı olmaması lâzım!

Havf ile recâ arasında olması lâzım insanın. (*Beyne'l-havfi ve'r-recâ*) Allah korkusuyla, Allah'ın rahmetinden ümitlenmek arasında sağlam bir orta yoldan yürümek lâzım.

Nasıl yürümek lâzım?.. Bir mutasavvıf diyor ki: İki bağlı aslan arasındaki tilki gibi olmak

lâzım. Şu direğe bir aslan bağlanmış, bir zinciri var, şuraya kadar geliyor. Şu direğe bir aslan bağlanmış, bir zinciri var, buraya kadar geliyor. Tilki de burada ama, bu aslanın yanına biraz fazla yaklaşırsa, aslan üstüne atılacak, parçalayacak yiyecek onu. Zincirle ulaşabildiği sahaya gelirse, aslan parçalar. Ondan korkup bu tarafa fazla kaçsa, bu sefer bu aslan parçalar.

Nasıl yapması lâzım?.. İkisinden uzak mesafede, eşit mesafede durması lâzım ki, o aslan da ona yanaşıp tehlikeye girmesin, bunun yanına da yanaşıp tehlikeye girmesin. Öyle tarif etmiş, hoşuma gidiyor. Yâni ister istemez tilki nerede durur?.. En uygun yerde durur. Biraz fazla korkup bu tarafa gitti mi oradaki aslan saldırır, bu tarafa gelir. Bu tarafa biraz fazla geldi mi buradaki aslan saldırır, o tarafa gider. Sonunda ikisinin de tam ortasında durur. Ne yapsın can pazarı, ödü patlıyor, ortada durur.

Müslüman ne yapacak?.. Müslüman da, (beyne'l-havfi ve'r-recâ) korku ve ümit arasında öyle bir yerde duracak. Bir tarafa fazla yanaştı mı, neme lâzım tehlikeli, ölebilir.

Şimdi burada havfullahı anlatıyor. Havfullaha mehâfetu'llah da derler. İkisi de aynı kökten. Birisi masdar-ı mîmi, mahâfet masdar-ı mîmi, o da masdar. Havf da masdar. İkisi de korkmak demek.

Mehàfet kelimesi nerede geçiyor:¹

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ

(الحكيم، وابن لال عن ابن مسعود)

(Re'sü'l-hikmeti mehàfetu'llàh) “Hikmetin başı Allah korkusudur.” sözünde geçiyor. Havfullah da çok kere karşımıza gelir kelime olarak, tabir olarak.

Şimdi burada diyor ki Abdullah Hazretleri: (Enfau'l-havf) “Havfın en faydalısı...” Korkacak tabii, korku da lâzım insana... Allah'tan korkmadan olur mu?.. Korkmazsa bir insan günaha dalar. Yapışır herkes yakasına, “Utanmıyor musun sen, Allah'tan korkmuyor musun, bunu nasıl yaptın?” der. Allah'tan korkulur tabii. Ama korkunun faydalısı var, zararlısı var, çok daha faydalısı var.

(Enfau'l-havfi) “Korkunun en faydalısı nedir? (Mâ hacezeke ani'l-meàsî) Seni günahlardan men edendir.” Kesen, engelleyen, sana günah yaptırtmayan, günaha bırakmayan korku, günaha salıvermeyen, günahla aranı kesip engelleyen korku.

(Ve etâle minke'l-huzne alâ mâ fâtek) “Senin elinden kaçırdığın eski kıymetli zamanların, yapacakken yapamadığın güzel ibadetlerinin hakkındaki mahzunluğunu arttıran korkudur güzel olanı, en faydalısı.”

¹ İbn-i Ebî Şeybe Musannef, c.VII, s.106, no:34552; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.I, s.470, no:742-744; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.II, s.270, no:3258; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.267, no:5873; Süyûtî, Câmiu'l-Ehâdîs, c.XIII, s.56, no:12550.

Demek ki, insanın korkusu iki işlem yapacak, iki vazife görecek insan üzerinde. Bir: Korku onu meàsîden, yâni isyanlardan alıkoyacak, isyan ettirtmeyecek. Meàsî, ma'siyet kelimesinin çoğuludur, ma'siyet de mastar-ı mîmidir. Ne demek?.. İsyân demek. Ma'siyet veya isyan. Birisi masdar, ötekisi masdar-ı mîmi. Çoğulu meàsi, isyanlar, ma'siyetler yâni, günahlar demek.

Korku ne yapacak?..

Bir: Seni Allah'a isyanlardan alıkoyacak.

İki: Eskiden elinden kaçırdıklarına karşı duyduğun üzüntüyü, mahzunluğu arttıracak. Çırpınacaksın, üzüleceksin, diz döveceksin, ah diyeceksin, vah diyeceksin, "Geçen ömrümü boşa geçirdim, geçen senemi boşa geçirdim, geçen yılımı boşa geçirdim... Bu günümün sabahını boşa geçirdim..." diye geçmişteki yapamadığın güzel şeylere, değerlendiremediğin zamanlara içinde hüznün olacak, üzüleceksin, mahzunluk olacak. Korku da bu mahzunluğu kat kat arttıracak.

Demek ki eskiyi kaçırdığını düşünüp de düşünmek hoşuna gidiyor Abdullah Efendi'nin. Teşvik ediyor, olsun diyor. Hakikaten de olması lâzım tabii. Biz onu tasdik edecek makamda değiliz ama, doğru olduğunu anlıyoruz.

Çünkü insan eskiden kaçırdığına çok hayıflanınca, çok üzülünce, şimdi kaçırmaz, şimdi dikkat eder.

E şimdi 1415 hicrî yılı geçen salı bitti. Salı günü akşam ezanıyla beraber 1415 bitti, 1416

yılının, Muharrem ayının biri başladı. Çarşamba bir, Perşembe 2, Cuma 3, Cumartesi 4 Dört gün geçmiş eski yıl gideli, yeni yıl geleli. Hicrî yeni sene...

“—Eee, geçen sene ne yaptın sen?.. Hayır işledin mi, ömrünü güzel geçirdin mi?.. Allah’ın iyi kulu oldun mu, yüksek mertebelere yüceldin mi?.. İyi bir hale kavuştun mu, ahlâkını düzelttin mi?.. A’mâl-i sâliha, hayrât ü hasenât, ibadet ü taat işledin mi?.. Ramazan’da orucunu tuttun muydu?.. Son on gününde i’tikâfa girmiş miydin?” vs. vs.

“—Ah yapamadım, vah edemedim...”

Haa, yapamadığına üzül, çünkü o zamanı iyi geçirememişsin, belki onun cezasını çekeceksin. Belki yapmadığın sevaplardan dolayı kritik olan durumun fenâya gidecek de, belki cezaya uğrayacaksın... Allah sizi uğratmasın ama cezaya uğrayabilir bir insan... Yapması gereken iyiliği yapmadı, eksik kaldı iyilikleri, cennete gidecekti, gidemez; cehenneme düşer, yanar. Fırsatı değerlendiremedi, sevapları işleyemedi, kendisini düzeltemedi, ahlâkını güzelleştiremedi. Üzülecek ona... Diz döğecek, ah edecek, vah edecek...

Tamam, eskiye üzüldün, başka ne yapabilirsin?.. Tevbe edersin, “Tevbe yâ Rabbi!” dersin. Tevbenin içinde ne var:

“—Yâ Rabbi! Ben yaptığıma pişmanım.” bir. Yaptığına pişmanlık var. İki:

“—Bir daha yapmamağa niyetliyim. Bir daha o günahı yapmamak istiyorum, kararım o... Bir daha işlememeğe azm ü cezm ü kasd ettim yâ Rabbi! Niyetim böyle, yapmayacağım.” Bir de bu var.

İşte o eskinin hüznünü, mahzunluğunu, üzüntüsünü arttıran, seni günahlardan alıkoyan korku, en faydalı korkudur. İşe yarıyor çünkü... Hiç olmazsa seni günahlara daltırtmıyor, eskinin pişmanlığını, yüreğinin ateşini arttırıyor. Sen o ateşi içinde hissettikçe, “Bu sefer kaçırmayayım bari!” diye ibadete, taate, hayra yöneliyorsun. Tamam.

Sonra üçüncü bir sıfat, korkunun üçüncü bir işlevi:

(Ve elzemeke'l-fikreke fî bakiiyeti umrik)
“Senin geriye kalan ömrün üzerinde düşünmeğe seni sevk eden korku... Geriye kalan ömrün konusunda tefekkürü senin kafana sokan, senin kaybettiklerinden dolayı duyduğun üzüntüyü arttıran ve seni günahlardan alıkoyan korku en hayırlı korkudur.”

Çünkü tamam. İşte bunları yaptın mı üç güzel şeyi yapmış oluyorsun. Günahları bırakmış oluyorsun, eskiye pişmanlık duymuş oluyorsun, gelecek hayatını düşünüyorsun.

Tamam. İşte iyi insan olmanın üç güzel şartını toparladık. Artık iyi insan olabiliriz. İşte böyle bir korku, en faydalı korkudur.

a. Hak'la Ünsiyetin Faydası

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَحُشَّةُ الْعِبَادِ عَنِ الْحَقِّ
أَوْحَشَتْ مِنْهُمْ الْقُلُوبَ وَلَوْ أَنْسُوا بِرَبِّهِمْ
وَلَزِمُوا الْحَقَّ لِاسْتَأْنَسَ بِهِمْ كُلُّ أَحَدٍ

TS. 145/14 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Yine aynı ravi rivâyet etmiş ki, bu Abdullah-ı Antâkî şöyle de buyurmuş: (*Vahşetü'l- ibâdi ani'l-hakki, evhaşet minhümü'l-kulûb; ve lev enisû bi-rabbihim, ve lezimü'l-hakka, le'ste'nese bihim küllü ehad.*)

(*Vahşetü'l-ibâdi ani'l-hakk*) “Kulların haktan bucak bucak kaçmaları, Hak'tan ürkmeleri, Hakk'a yanaşmak istememeleri, Hakk'a karşı soğukluk duymaları, (*evhaşet minhümü'l-kulûb*) gönülleri onlardan soğutur.”

Sen ey kişi Hakk'a karşı soğuk olursan, gönüller de sana karşı soğuk olur. Gönüllerin, başka insanların, sana karşı soğuk olmasının sebebi nedir? Senin Hakk'a karşı soğukluğundur. Duyduğun vahşet duygusu, yâni ürkeklik, istememen, kaçınmak duygusu. Bucak bucak kaçınmak, kaçmak... İşte senin Hak'tan, Cenâb-ı Hak'tan, gerçeklerden böyle çekinmen, sakınman, istememen, yanına yanaşmamak arzun, başka insanların gönüllerini senden kaçmağa, senin yanına yanaşmamayı istemeğe sevk ediyor. Onun için sevmiyorlar seni, yanına yanaşmıyorlar.

(*Ve lev enisû bi-rabbihim*) “Eğer kullar böyle Hak'tan bucak bucak kaçmasaydı da, Rableriyle dostluk kursalardı, ünsiyet etselerdi, beraberliği sevselerdi, beraber olmayı isteselerdi; (*ve lezimü'l-hakk*) hakka sarılsalardı, hakkı tutsalardı, (*le'ste'nese bihim küllü ehad*) her kişi onlarla ünsiyet etmek isterdi, severdi onu.”

Demek ki, insanların Hak'tan kaçmaları, Cenâb-ı Hakk'a yanaşmak istememeleri, ürkmeleri, uzak durmaları; başka insanların ona karşı soğuk durmalarına, onu sevmemelerine, onun yanına yanaşmama duygusuna sebep olur.

Eğer insanlar Hak'la ünsiyet etseler, Hak ehli olsalar, Hakk'ı sevseler, Hakk'ın kendilerini müşahede ettiğini bilseler, Allah'a yakın olsalar ve Hakk'a tutunsalar, herkes, her şey onu sever, herkes, her şey yanına yanaşır. Kuşlar yanına gelir, ürkmez, geyikler gelir yanına, insanlar gelir, dostluk etmek ister, yanından ayrılmak istemez, sohbetine doyamaz filan...

Onun aslı ne?.. "O Allah'a dost olursa insanlar da ona dost olur. O Allah'ın dostluğundan soğuk durursa, uzak durursa bütün insanlar da onu sevmezler." diyor.

Evet, hakikaten Allah'ın sevgili kullarını insanlar seviyor. Üzerinden asırlar geçtiği halde unutmuyor.

Yunus Emre'yi unutmuyor, Mevlânâ'yı unutmuyor, Gazâlî'yi unutmuyor, Ahmed-i Yesevî Hazretleri'ni unutmuyor, Eşrefoğlu Rûmî'yi unutmuyor, Hacı Bayram-ı Velî'yi unutmuyor, İbrâhim Hakkı-yi Erzurûmî Hazretleri'ni unutmuyor. Niye?..

Onlar hayatlarında Allah dostuydular, Allah'ı seviyorlardı, hem hayatlarında herkes onları sevdi, hem de hayatlarından sonra, vefatlarından sonra herkes yine seviyor onları.

Eserlerinden seviyor, eserlerini sevmese bile seviyor. İçinizden kaç kişi Ahmed-i Yesevî Hazretleri'nin ilâhilerini, hikmetlerini okudu?.. Okumamışsınızdır ama, seversiniz. Kaç kişi Gazâlî'nin eserlerini okudu?.. Kaç kişi Yunus'u tam okudu?.. Yâni okumasa bile, Allah sevdi mi kullar da seviyor.

Çünkü hadis var hakkında:

“Eğer bir kulu Allah severse, gök ehline buyurmuş ki:

‘—Ben filanca kulumu seviyorum, siz de sevin!’

Gök ehli, yer ehline derlermiş ki:

‘—Allah filanca kulu seviyormuş, biz de seviyoruz, siz de sevin!’

Onun için, Allah dostu olanları yerdekiler, yeryüzündekiler de sever, göktekiler de sever; herkes sever.

c. Ümid'in Faydası ve Zararı

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَنْفَعُ الرَّجَاءِ مَا سَهَّلَ
عَلَيْكَ الْعَمَلَ لِأَدْرَاكِ مَا تَرْجُو

TS. 145/15 (Kàle, ve kàle abdu'llàh) Aynı ravi yine dedi ki: (Enfau'r-recâi ma sehhele aleyke'l-amele, li-edrâki mâ tercû.)

Recâyı söylemiştik. Recâ, ummak demekti, havfın mukabili. Recânın en faydalısı; yâni Allah'a karşı ümitli olmak, Allah'ın rahmetine ereceğine dair insanın içindeki hüsn-ü zan,

ümitlilik, iyimserlik; bunun en faydalısı hangisidir?.. (Ma sehhele aleyke'l- amele li-edrâki mâ tercû) “Bildiğin şeye nail olmak, bildiğin şeyi elde etmek, kazanmak için çalışmayı, amel-i salih işlemeyi sana kolaylaştıran ümit en faydalı ümittir.”

Ne anladık?.. İnsanı amel-i salih işlemeğe teşvik eden ümit en hayırlı ümittir. Amel-i salihden koparan ümit, gevşeten ümit zararlı ümittir.

Eğer sen, “Allah bana rahmet eder.” diye ümitle gevşiyorsan, o ümit zararlı... “Allah bana rahmet eder inşâallah!” diye ümit edip de, aşk ile şevk ile daha güzel namaz kılıyorsan, daha çok ibadet ediyorsan, daha çok zikrediyorsan, daha çok hayır yapıyorsan; umduğuna, Allah’ın vereceğini tahmin ettiğine nail olmak için, daha çok çalışıp, “Benim gibi cennete girecek insana böyle gevşeklik yakışır mı?..” filan diye daha çok çalışıyorsan, bu ümit en faydalı ümittir.

Seni, amel-i sâlihi işlemeğe itiyor, teşvik ediyorsa; ümit faydalı... Amel-i sâlihden gevşetiyorsa, yaptırtmıyorsa; ümit zararlı. Neden?.. Amel-i sâlihi terk etmek felâket de ondan. Asıl mühim olan senin kulluk etmen, amel-i sâlih önemli. Onu yaptırtan ümit güzel, onu yapmakta gevşeten ümit kötü... Yâni ümit iyidir veya ümit kötüdür değil, ümidin sonucuna göre... Ümit sende hangi duyguyu uyandırıyor?..”

“—Daha çok ibadet etmeyi uyandırıyor. Haa, iyi,

“—Gevşekliği uyandırıyor.”

O zaman fena...

Birisi geldi, sana dedi ki:

“—Bak şu Harem-i Şerif’te, şu gördüğün Kâbe-i Müşerrefe’de Ramazan’da bir sürü insan namaz kılıyor, ibadet ediyor, i’tikâf ediyor... Bak, bunların içinde sen en iyisin.”

“—Çok şükür yâ Rabbi, el-hamdü lillah deyip secde ediyorsan, şükrediyorsan; madem bana böyle bir iltifat oldu, ben de Rabbime daha candan ibadet edeyim!” diyorsan, güzel. Ama bir de, “Tamam öyleymiş ama, tamam artık boş ver filan.” diyorsa insan, gevşiyorsa, o zararlı.

Ne yapacak insan? Amel-i sâlihi hiç bırakmayacak, sonuna kadar... Mühim olan o olduğu anlaşılıyor.

d. Hakkı Elde Tutmanın Çaresi

قَالَ وَسُئِلَ عَبْدُ اللَّهِ بِمَاذَا أَلْزَمُ الْحَقَّ فِي أَحْوَالِي
فَقَالَ بِإِنْصَافِ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ وَقَبُولِ الْحَقِّ
مِمَّنْ هُوَ دُونَكَ

TS. 145/16 (Kàle, ve süile abdu’llàh) Aynı ravi anlatmış gene, rivâyet etmiş. Bu Abdullah-ı Antâkî’ye sormuşlar: (Bimâzâ elzemü’l-hakka fî ahvâlî? Fekàle: Bi-insâfi’n-nâsi min nefsik, ve kabûli’l-hakki mimmen hüve dûnek)

Tabii bu kitabın vaazımın dinlenmesinin zevki, Arapçayı bilmeye bağlı biraz da... Arapça bildi mi insan, bu sözlerin güzelliğini Arapçasını

okuduğu zaman da anladığı için, daha çok hoşlanır bu vaazdan. Arapça bilmiyorsa, biraz zorlanabilir. Sormuşlar Abdullah'a:

(Bimâzâ elzemü'l-hakka fî ahvâlî?) “Her halimde, tasavvufî hallerimin her birinde, hakkı neyle tutabilirim? Hakkı elden bırakmamayı nasıl başarabilirim? Her halimde hakkı tutmam neyle mümkün olur? Daima hakla beraber olmak, hakkı tutmak, haktan ayrılmamak, hakkın tarafında olmak nasıl olacak?..” diye sordular.

Buyurdu ki:

(Bi-insâfi'n-nâsi min nefsike, va kabûli'l-hakki mimmen hüve dûneke) “İnsanlara kendi nefsinden hakları neyse onları tamamen vermek; bencillik edip de onlara insafsızlık yapmaman, senden yana insanlara yapabileceğın her türlü hakkı vermendir. Hakkını vermek, senden yana bir kusur olmaması, senin bencilliğinden ve sâireden dolayı onların hakkının bir kısmını vermekten geri durmaman. İnsanlara karşı hakkını verici olmandır.

Etrafındaki insanlara karşı... Sana hizmet edene, sana arkadaşlık edene, senin çevrende durana, seninle merhabası olana, komşuluğuna olana... Herkese verebildiğın kadar, senden yana ona verilebilecek kadar her şeyi vermekle; bir de senden mertebesi, yaşı, tecrübesi, mevkii, makamı az da olsa, senden aşağıdaki insan bir şeyi söylediğın zaman, ondan bile hakkı kabul etmekle hakkı devamlı tutabilirsin.

Yâni ne yapacaksın? İnsanlara karşı adaletli olacaksın. Senden aşağılardan birisi de, hak bir söz söylese, kabul edeceksin. Tabii büyük deyince herkes dinliyor da, “Babam söyledi, hocam söyledi, şeyhim söyledi...” diye herkes dinliyor. Hadi bakalım en aşağıdaki insan söylüyor, senin taleben söylüyor, senin oğlun söylüyor, torunun söylüyor... Küçük çocuk çıkıyor dedesinin karşısına:

“—Ama dede, sen yalan söyleme demedin mi? Telefonda niye yalan söyledin?” diyor, meselâ dedesine.

“—Sus, edepsiz, dede ile öyle konuşulur mu?”

İyi ama doğru söylüyor çocuk. Sen çocuğa yalan söyleme dedin, telefonda “Dedem evde yok!” dedirtiyorsun meselâ.

Çocuk söylüyor:

“—Öyle şey olur mu, yalan söylememek lâzım değil miydi?..” diyor.

“—Sus, konuşma, bana akıl öğretme!..”

Akıl öğretsin, bırak!.. Yâni senden aşağıda da olsa, hakkı söyleyince kabul et! Bütün ahvâlinde hakkı tutmak işte o zaman mümkün olur. Yani, senden aşağıdaki de hakkı söylese, kabul edeceksin. Bir de, insanlara karşı senin yapacağın görevlerin neyse, onu sonuna kadar yapacaksın.

e. İhlâslı Amel Yapmanın Güçlüğü

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ
وَالْعَمَلُ يَعْجِزُ عَنْهُ الرَّجَالُ

TS. 145/17 (*Kàle, ve kàle abdu'llah*) Aynı ravi, gene bu sözleri nakletmiş bize. Abdullah şöyle buyurdu diyor: (ihlâsü'l-ameli eşeddü mine'l-amel, ve'l-amelü ya'cezü anhu'r-ricâl.) “İnsanın yaptığı ibadeti, amel-i sâlihi, sevaplı işi ihlâsla yapması, o amel-i sâlihi işlemekten daha da zor bir şeydir.” Kolay değil. Yaptığın hayrı, hasenâtı, amel-i salih-i ihlâsla yapmak, amel-i sâlihi işlemekten daha zordur. Amel-i sâlihi işlemek bir merteye, amel-i ihlâsla işlemek daha zor bir merteye, daha çok ter döker insan...

(*Ve'l-amelü ya'cezü anhu'r-ricâl*) “Halbuki, amel-i sâlihi işlemek bile kolay değil, onu bile nice nice er kişiler yapmaktan aciz kalırlar.”

Amel-i sâlihi işlemek kolay değil, zaten zor... Nice nice er kişiler, bahadır kişiler, alim kişiler, sâlih kişiler amel-i sâlihi işlemekte zorlanırlar. Bir de amel-i ihlâsla işlemek, o ondan daha zordur. Amel-i ihlâsla işlemek, amelden daha zordur; halbuki amel-i sâlihi işlemekten birçok yüksek insan, iyi müslüman bile aciz kalır, er kişiler bile aciz kalır.

Demek ki, aziz ve muhterem kardeşlerim, bir de bu büyük zâttan o durumlarla ilgili bir itiraf duymuş oluyoruz: İnsanın iyi iş işlemesi kolay değil. Metres tutmuş; bırak, bırakmıyor. Kötü bir alışkanlığa bulaşmış; bırak diyorsun, bırakmıyor. Sigara içme diyorsun, bırakamıyor.

“—Hocam kusura bakma da, şöyle de, böyle de...”

Yâ bırak şu mereti!.. Bırakamıyor. Şunu yap, yapamıyor.

Bazısı da bize mektup yazıyor:

“—Hocam, işte ben iyilikleri yapmak istiyorum da, yapamıyorum.”

Kolay değil tabii. İyilikleri yapmak kolay değil. İyilikleri, insan küçükten alıştırsa, anasının babasının yanındayken zorlukla, kolaylıkla iyilikleri yapmağa alıştırsa; büyüyünce rahat yapar. Ama küçükken iyilikleri yapmağa alışmazsa; büyüdüğü zaman, nefsi şu direk gibi büyük, kuvvetli olduğu zaman, şu kubbeyi tutuyor ya kocaman, kalın direk, nefsi öyle direk gibi sağlam, kuvvetli olduğu zaman, onu yapamaz. Küçükten alıştırsa olur.

“—Küçükten alıştırdım çocuğu, sabah namazına kalkıyor...”

Tamam, büyüdüğü zaman da kalkar. Delikanlı olduğu zaman da kalkar, evlendiği zaman da kalkar, sen yanında yokken de kalkar.

Küçükten alıştırmadın... Büyüdü, üniversiteye gidiyor... Kalkmaz. Neden?.. Alışmadı. Nefsini yenmek kolay değil. Alışmadığı bir iyiliği yapmak kolay değil. Alışmadığı bir işi yapmak kolay değil.

O halde bu işin bir kurnazlık tarafı, küçükken iyi şeylere alışmaktır. Çocuğunu küçükken yetiştir.

“—Efendim, o küçük, ziyarı yok, bırak uyusun.”

İyi ama, büyüdüğü zaman uyandıramazsın! Sen şimdi bırak diyorsun ama, küçük diyorsun, yazık diyorsun; büyüdüğü zaman onu hiç uyandıramazsın. Şimdi uyandırırısın, öpersin, çikolata alacağım dersin, balon alacağım

dersin, lolipop alacağım dersin... Tamam, uyanır; küçükken kaldırırsın. Büyüdüğü zaman ne desen kaldıramazsın. Mercedes araba alacağım desen kalkmaz. Neden?.. Nefsi direk gibi... Kuvvetlendi, yenemiyor.

Çocuk da şikâyetçi... Gelir bize şikâyet eder:

“—Hocam, yapamıyorum. İstiyorum iyilikleri, yapamıyorum.

Alıştığım kötülükler var; bırakmak istiyorum, bırakamıyorum!”

Tabii insanın alıştığı kötülüğü bırakması için, er kişi olması lâzım! Alışmadığı iyi işi yapmağa başlaması için, yine er kişi olmak lâzım! Nefsini yenmek kolay bir şey değil. Amel-i sâlih işlemek kolay bir şey değil. Ayrıca ameli de insan, ihlâsla işleyecek. Halis muhlis niyetle yapacak, Allah rızası için yapacak; menfaat duygusuyla, başka bir hesapla yapmayacak, o daha da zor... Ameli işlemek zaten zor, birçok er kişi bile onu yapamıyor, bahadır kişi yapamıyor; ihlâsla yapmak daha da zordur.

O halde, ne yapacağız muhterem kardeşlerim? Küçükten yetiştireceğiz. Ejderhayı solucan gibi küçükken öldürürsün. Kuvvetlenip de büyüğü zaman, yedi başlı ejderhâ olduğu zaman, kılıcını çekersin, saldırırsın ama, yedi başını da sana çevirir, ağzından alevler çıkar, sen yenemezsin. İnsanın nefsi de yedi başlı ejderha gibidir, baş edemezsin. Küçükten alıştırıcaksın.

Çocuklarınızı küçükten alıştırın! Torunlarınızı küçükten alıştırın! İyi şeyler alışkanlık haline gelirse, rahatlıkla yapar insan... Kötü

şeylerden nefret ettirirseniz çocuğu ondan kaçır. İstemiyorum, yapamıyorum der.

Meselâ ben, çalgıyı türküyü sevmiyorum. Ortaokuldayken, lisedeyken, ne zaman arabayla bir gazinonun yanından geçsem, oradan çalgının, türkünün sesini duydum mu, canım sıkılırdı, hoşlanmazdım. Neden?.. Ailemizden aldığımız terbiyeden.

Ama kimisi para veriyor da giriyor gazinoya... Para veriyor, bilet alıyor öyle giriyor, severek yapıyor o işi. E ben hoşlanmazdım. Ne şarkıdan, ne gazinodan, ne eğlence yerinden vs.den hoşlanmazdım. Neden?.. Küçükten alınan terbiye... Eğer çocuklarınızı küçükten iyi şeyleri yapmaya alıştıırırsanız, kötü şeyleri yapmayı sevmeme tarzında yetiştirirseniz rahat edersiniz.

Bilin ki, iyi şeyleri yapmak kolay değil, kötü şeylerden vaz geçmek kolay değil.

Bir de:

“—Olan oldu hocam, anam babam beni yetiştirmemiş, ben kendim uyandım. Benim babam hâlâ namaz kılmaz, içki içer... Hocam anama babama dua et!” diyenler oluyor.

Sen düzeldin. Sen sonradan düzeldin. Ne yapacaksın?.. Sen de nefsini yenmek için tedbirlere riâyet edeceksin. Nedir nefsi yenmek için tedbirler?.. Tasavvufun içindedir. Tasavvufun içinde tedbirler vardır, insanın nefsini terbiye etmesi için. Onlara riâyet edeceksin, nefsin ıslah olacak.

Bak Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

“—Ey delikanlılar, ey gençler, evlenin!.. Neden?.. Bekâr durup da günah işlemeyin, evlenin. Eğer evlenemezseniz...” Peygamber Efendimiz tabii o ihtimali de söylüyor: “Evlenemezseniz, evlenme imkânınız olmazsa, oruç tutun!” Oruç tutmak da nefsin canını yakar. Nefsin canı yanınca da günah işleyemez yâni.

Demek ki oruç tutmak bir tedbirmiştir. Aç durmak, oruç tutmak. Abdestli gezmek bir tedbirdir. Az uyumak bir tedbirdir. Az konuşmak bir tedbirdir. Olur olmaz her insanla konuşmamak, her toplantıya gitmemek; biraz böyle uzlet veyahut iyi, salim insanların meclisine devam, o da bir tedbirdir. Zikir bir tedbirdir.

Bu gibi tedbirlerle hareket edince, insan ne olur? Nefsinin arzularını yenebilecek kuvvete, Allah'ın izniyle ulaşır. Bu nefsin hepimizde kuvveti vardır. Sende de vardır nefsin bir kuvveti, bende de vardır, onda da vardır. Bu nefsin kuvvetini yenebilmesi lâzım insanın. Nefsi yenebilmesi vardır. Bu nasıl olur? Mutlaka bir eğitimle olur.

Şimdi sen sanırsın ki, nefsi yenebileceksin. O nefsi yenmek, haramla karşılaştığın zaman belli olur. Şimdi belli olmaz. Camiye gittiğinde belli olmaz. Haramla karşılaştığın zaman belli olur. Bakarsın ki, zormuş nefsi yenmek...

Haydi bakalım harama bakma, haydi bakalım haramı söyleme!.. Haydi bakalım sinirlerine hakim ol!.. Haydi bakalım haram işi yapma!.. Haydi bakalım haramı dinleme, zevkli de olsa...

Haydi bakalım hoşuna da gitse, canın da istese günahlara gitme!.. İşte bunları tutmak için çalışmak lâzım, bu nefse yüz vermemek lâzım! Bu nefse yüz verdiniz mi, sizi yerden yere çalar, günahlara düşürür, ahirette mahcup duruma götürür.

f. Bâtılı Dinlemenin Zararı

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ طُولُ الْإِسْتِمَاعِ إِلَى
الْبَاطِلِ يُطْفِئُ حَلَاوَةَ الطَّاعَةِ مِنَ الْقَلْبِ

TS. 145/18 (Kàle, ve kàle abdu'llàh: Tûlü'l-istimâi ile'l-bâtıl, yutfi halâvete't-tâati mine'l-kalb)

Buyuruyor ki aynı söfî, mutasavvıf, büyük zât: (Tûlü'l-istimâi ile'l-bâtıl) “Bâtıl olan şeyleri dinlemeyi uzun zaman yapmak, uzun uzun, uzun zamandan beri çok çok bâtılı dinlemek, boyna bâtılı dinlemek, ne yapar? İnsanın gönlünde ibadet etme halâvetini, lezzetini yok eder. O lezzeti kaldırır.”

Demek ki, insan kulağını koruyacak, bâtılı dinlemeyecek. Sonra imandan, ibadetten, taatten zevk almama durumuna düşer bâtılı dinleye dinleye... Bu heriflerin de, herif dediğim herif-i nâşeriflerin, yâni dinsiz, imansız, edepsiz, ahlâksız, vicdansız, İslâm düşmanı insanların da bize karşı, yâni İslâm toplumuna karşı, müslüman Ümmet-i Muhammed'e karşı yaptığı nedir?.. Radyodan, televizyondan, gazeteden, mecmuadan, konferanstan, nutuktan, boyna bâtılın bombardımanını yapmaktadır, sana dinlettirmektedir.

“—Dur bir dinleyim Őu herifi...”

Dinleme yâ, Őu herifi dinleme! Zamanını alır; bir... İkincisi; sen onu çok dinleye dinleye ibadetin, taatin zevkini duymamaĝa başlarsın. Söndürür o, içindeki gayreti söndürür. Hiç dinleme!

Tabii, kötü insanların kötü fikirlerine cevap da vermek lâzım.

Kimverecek?..Hocalar,yazarlar,mütefekkirler... İyi Şeylere vakit harcayacaksın, kötü Şeye hiç zaman ayırmayacaksın. Kötü Şeye zaman ayırdın mı; hem zamanın zâyî olur, hem de sonunda kalbinin nuru söner, kalbinde ibadetin zevki kalmaz. İbadetten, namazdan, niyazdan, İslâm’dan zevk almamaĝa başlarsın, ayaĝın kayar. Doğru yoldan kayar. Onun işin bu hususa dikkat!

Bu kadar... Abdullah ibn-i Hubeybini’l-Antâkî Hazretleri’nin menâkibi, hayatı, sözleri burada bitti. Bu kıymetli kaynak kitaptaki 20. terceme-i hale, biyografiye geldik.

Evet bu kadarla iktifâ edelim! Epeyce vakit oldu.

Fâtiha-i Şerîfe mea’l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

03. 06. 1995 - İstanbul

EBÛ TURÂB EN-NAHŞEBÎ HZ. (1)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l- haseneti muhammedini'l- mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızası, rahmeti, bereketi, selâmı, ihsânı, ikramı üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanın saadetine cümlelerinizi nâil eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Evliyâullahın, büyük sûfilerin, pirlерimizin, müşidlerimiz hayatları ve mübarek kelimaları, sözleriyle ilgili çok kıymetli bir kitabı, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin *Tabakâtu's-Sûfiyye* isimli eserini okumaya devam ediyoruz.

Okumaya başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh- u pâkine bizlerden birer hediye-i Kur'âniyye olsun diye ve diğer enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabîn ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in âlinin,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ashâbının, ezvâc-ı tâhirâtının, evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin, hulefâsının; ve mânevî makamının varisleri evliyaullah ve sâlihînin, mürşidîn-i kâmilînin, sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına;

Uzaktan yakından buraya gelmiş olan, siz değerli kardeşlerimin ahirete göçmüş olan müslüman ecdâdının, ceddâtının, akrabasının, evlâdının, yakınlarının, dostlarının ruhlarına bizlerden hediye olsun diye; onların kabirleri nur dolsun, ruhları şâd olsun, makamları yüksek olsun diye;

Bizleri de Allah CC sevdiği kullarından eylesin; ömrümüzü rızasına uygun, sevdiği işleri yaparak geçirmemizi cümlemize nasib eylesin; bu büyüklerin halleri, sözleri bizlere tesir etsin, bizi de Allah'ın sevdiği kullarının yoluna çöksin diye; okuduk- larımızdan istifade edelim, faydalanalım, feyz alalım da, Allah'ın sevdiği işleri yapalım, sevdiği huylara sahip olarak yolumuzda öyle yürüyelim diye; sonunda Rabbimizin rızasına vâsıl olup cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, buyurun bir Fâtîha, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım:

.....

Dersimizin ilk kısmında Abdullah ibn-i Hubeybini'l-Antâkî Hazretleri'nin menâkibi, hayatı, sözleri bitti. Şimdi bu kıymetli kaynak kitaptaki 20. terceme-i hale, biyografiye geldik. Ebû Turâb en-Nahşebî, Nahşebli Ebû Türâb künyeli büyük alime geldi sıra... Şimdi ona başlıyoruz.

a. Ebû Turâb-ı Nahşebî Hakkında Bilgi

أَبُو تُرَابِ النَّخْشَبِيِّ وَمِنْهُمْ أَبُو تُرَابِ النَّخْشَبِيِّ
وَاسْمُهُ عَسْكَرُ بْنُ حُصَيْنٍ وَيُقَالُ
عَسْكَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حُصَيْنٍ

(Ve minhüm ebû turâbini'n-nahşebiyü, ve'smühû askeri'bnü husayn, ve yukâlü askeri'bni muhammedi'bni husayn) “Bu kitapta ismi anılan evliyaullah, sâlihlerden bir tanesi de, Ebû Türâb-ı Nahşebî'dir. Ebû Türâb en-Nahşebî...”

İsmi Asker ibn-i Husayn idi. Asker... Bu kelimeyi biliyorsunuz. Husayn... Hüseyin değil. Hüseyin sin'lidir, Husayn sad'ladır. Husayn, korunmuş mânâsına geliyor. Hısın, kale demek, etrafı çevrili yere hısın derler, kale demek yâni. Mahfûz, surla çevrili belde demek. Onun için meselâ Hısın-ı Kehfâ, Hısın-ı Mansûr... Anadolu'da birtakım böyle beldeler vardır, ismi böyle... Ne demek?.. Kale varmış demek ki etrafında, bölge, düşmanlardan korunmak için kaleymiş eskiden.

Sahabeden de biliyorsunuz İmrân ibnü'l-Husayn diye bir zat var. Bu zâtın da ismi Asker ibn-i Husayn imiş, Husayn oğlu Asker.

(Ve yukâlü) Deniliyor ki: (Askerü'bnü muhammedi'bi husayn) Husayn oğlu Muhammed ibn-i Asker. Yâni babasının adı Husayn değil, dedesinin adı Husayn, babasının adı Muhammed demek yâni. İki rivâyet de var.

Evet, bazen öyle baba meşhurken, kişinin adını doğrudan doğruya dedeye izafe ederler, dede adıyla söylerler. Baba adını atlayabilirler yâni. Öyle olmuş olabilir.

صَحْبَ أَبَا حَاتِمِ الْعَطَّارِ الْبَصْرِيِّ وَحَاتِمًا الْأَصَمَّ
الْبَلْخِيِّ

(Sahibe ebâ hâtemini'l-attâre'l-basriyye, ve hâstemeni'l-esamme'l-belhiyye, ve hüve min cilleti meşâyihî hurâsân, ve'l-mezkûrîne bi'l-ilm, ve'l-fütüvveti, ve't-tevekküli, ve'z-zühdü, ve'l-vera',)

(Sahibe) “Ahabplık etti, arkadaşlık etti, onunla dost idi, onunla beraber bulundu.” mânâlarına geliyor. Sohbet etmek, birisiyle biraz karşılıklı konuşmak demek... O mânâyaya değil. Onun ahbablarından, arkadaşlarından idi demek yâni. Ahbablarını sayıyor şimdi:

(Ebâ hâtemini'l-attâre'l-basrî) Ebû Hâtem isimli, Basralı, attarlık mesleğinden bir kimse ahbâbı imiş, onunla arkadaşlığı varmış. Kimmiş bu şahıs?.. (Semia'bne sîrîn) İbn-i Sîrîn'den nakleden bir kimseymiş. (Ve revâ anhu vekî') Vekî' de ondan rivâyet etmiş bir kimse. Yâni onunla da Ebû Turâb'ın ahbablığı, dostluğu varmış bir.

İkincisi: (Ve hâtemeni'l-esamm) Bir de, Belh şehrinde Hâtem-i Esam Hazretleri ile de dostluğu varmış, ahbablığı varmış.

Hâtem-i Esam, biliyorsunuz, çok meşhur evliyaullahtan. Kerametleri zahir. Doğru dürüst, dobra dobra konuşan, ahlâkı çok güzel olan bir kimse... Esam, sağır demek. Sağır değilmiş kendisi ama, bir sebepten bir müddet sağırlık taklidi yapmış; bir kadıncağız mahcup olmasın, gönlü kırılmasın, üzülmesin diye. Anlatmıştık o hikâyeyi. Evet bu Hâtem-i Esam'la, Ebû Tûrâb'ın ahbablıkları varmış, bir arada bulunmuşlar.

وَهُوَ مِنْ جِلَّةِ مَشَايِخِ خُرَّاسَانَ وَالْمَذْكُورِينَ
بِالْعِلْمِ وَالْفُتُوءَةِ وَالتَّوَكُّلِ وَالزُّهْدِ وَالْوَرَعِ

(Ve hüve min cilleti meşâyihî hurâsân) “O, yâni Ebû Tûrâb-ı Nahşebî, Horasan şeyhlerinin en büyüklerindendi.” Cille, celâl kökünden geliyor. Allah CC diyoruz... Allah-u Ecel ve A'lâ diyoruz. Cille ve ecille en büyük demek yâni. Horasan şeyhlerinin en büyüklerindendi diyor.

(Ve'l-mezkûrîne bi'l-ilm, ve'l-fütüvveti, ve't-tevekküli, ve'z-zühdü, ve'l-vera') Nesiple anılmış bir meşhurmuş?.. İlmiyle. Ebû Tûrâb alimmiş bir kere bir. İlmiyle zikredilen bir kimse...

(Ve'l-fütüvveti) Fütüvvetiyle de meşhurmuş. Bu fütüvvet de, tasavvufî sıfatlardan bir sıfat. Bir insanın yiğit olması, cömert olması, arkadaşlarına fedâkâr olması filan mânâsına.

Hattâ biliyorsunuz, fütüvvet teşkilatları kuruldu sonradan. Bunlar meslek teşkilatları haline dönüştü Anadolu'da.

Her mesleğin pîri var, şeyhi var; ona bağlı ustalar, çıraklar var... Meslek organizasyonu haline dönüştü sonradan biliyorsunuz, fütüvvet.

(Ve't-tevekkül) Tevekküldeki şöhretiyle de anılan bir kimseymiş bu. Yâni, tevekkül bakımından iyi bir alimmiş. Bu konuda kuvvetli, tevekkül ahlâkı yüksek seviyedeymiş.

(Ve'z-zühd) Zühd bakımından da zikredilen bir kimse. Yâni dünyaya değer vermemek, ahirete rağbet etmek, dünyaya karşı müstağnîlik.

(Ve'l-vera') Haramlardan, şüphelilerden kaçınma. Güzel sıfatlar bunlar. Bunlarla anılıyormuş bu Ebû Türâb.

Yâni ne demek?.. Alim demek, yiğit demek, mütevekkil demek, zâhid demek, verâ sahibi demek. Evet, Ebû Turâb-ı Nahşebî Hazretleri bu...

Her zaman Nahşeb'în nerede olduğunu filan yazardı, burada bu sefer yazmadı. İşte Horasan'da bir yer adı.

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْقَزْوِينِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِيَّ
بْنَ عَبْدِكَ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا عِمْرَانَ الطَّبْرِسْتَانِيَّ
يَقُولُ سَمِعْتُ ابْنَ الْفَرَجِيِّ يَقُولُ رَأَيْتُ حَوْلَ أَبِي
تُرَابٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عِشْرِينَ وَمِائَةً صَحِبَ رَكْوَةَ
قَعُودٍ حَوْلَ الْأَسَاطِينِ مَا مَاتَ مِنْهُمْ عَلَى الْفَقْرِ إِلَّا
أَبُو عُبَيْدٍ الْبُسْرِيُّ وَابْنُ جَلَاءٍ

(Semi'tü ebe'l-haseni'l-kazvîniyye, yekülü: Semi'tü aliyye'bne abdek, yekülü: Semi'tü ebâ imrâne't-taberistâniyye, yekülü: Semi'tü'bnü'l-ferciyye, yekülü: Raeytü havle ebî türâbin –min ashâbihî– ısrîne ve miete sâhibi rekveh, kuûdün havle'l-esâtîn; mâ mâte minhüm ale'l-fakri illâ ebû ubeydini'l-busriyyü, ve'bnü'l-cellâ'.)

Bu Ebü'l-Hasen-i Kazvînî'den işittim diyor müellif. O da Ali ibn-i Abdek'ten işitmiş. O da Ebû İmrân et-Taberistânî'den işitmiş. O da İbnü'l-Fercî'den işitmiş.

O en son râvi Samerralıymış, çok zengin bir kimseymiş. Bu zenginliğinin hepsini ortaya koymuş ve ilim talebine harcamış. Fakirlere sarf etmiş, dervişlere, sòfilere vermiş. Böyle parasını onların hizmetine saçmış bir kimseymiş. Fıkıhta, ilimde, hadis bilgisinde kuvvetliymiş. Ebû Türâb'ın arkadaşıymış. Zünnûn-u Mısrî ile ahbablığı varmış. Haris-i Muhâsibî ile arkadaşlığı varmış. Remle'ye yerleşmiş ve oranın camisinde vaaz verirmiş. Belli günlerde vaazı varmış. Remle'de vefat etmiş, 290 senesinden sonra. *Kitâbü'l-Vera'* ve *Sıfatü'l-Mürîdîn* isimli ve daha başka tasavvufî eserler yazmış olan bir kimse bu İbni'l-Fercî.

Diyor ki: (Raeytü havle ebî türâbin) “Bu Ebû Turâb-ı Nahşebî'nin etrafında gördüm (min ashâbihî) onunla ahbablık eden insanlardan (ısrîne ve miete sâhibi rekvetin, kuûdün havle'l-esâtîn) 120 kimse gördüm.” diyor.

Rekve veya rikve, küçük kova, deriden küçük su kabı mânâsına. Cezve gibi küçük bir kaba benziyormuş bu. Matara gibi. İşte böyle tevâzu alâmeti olarak, tasavvuf erbabının yanlarında gezdirdikleri bir şey gâlibâ. İşte böyle rekve sahibi 120 kişi gördüm.

(Mâ mâte minhüm ale'l-fakri illâ ebû ubeydini'l-busriyyü) Onlardan sadece Ebû Ubeyd el-Busrî'yi fakir üzere vefat etmiş gördüm, (ve'bnü'l-cellâ') bir de İbn-i Cellâ'yı gördüm."

Bunun mânâsını düşünüyorum, ne demek istedi bu cümleyle... Yâni tasavvuf yoluna girmiş yanında bir de matarayla gezen, mütevazı tasavvuf kıyafetine bürünmüş 120 kimse gördüm, bu Ebû Türâb-ı Nahşebî'nin yanında. Hepsi kenar mahallelerde otururlardı. Onlardan sadece Ubeyd el-Busrî ve İbn-i Cellâ fakirlik üzere öldü diyor.

Bunun bir mânâsı şu: Tasavvufta sebat edip o hal üzere halini bozmadan devam eden bu ikisi. Yâni Ebû Ubeyd el-Busrî ve İbn-i Cellâ... Ötekiler o yolda devam etmediler mânâsına.

Bir de, fakirliği tasavvuf mânâsına değil de, normal manasına alırsak; yâni ötekilerin hepsi sonradan mal mülk, zenginlik, varlık sahibi oldular gibi bir mânâ da olabilir. Hangisini kastedtiğini buradan çıkartamadım.

Etrafındaki 120 insanın iki tanesi salih kaldı, 118 tanesi imtihanı kaybetti, tasavvufu bıraktı da ehl-i dünya mı oldu demek istiyor?.. Galiba bu mânâyâ...

Yâni biraz daha kuvvetli olarak bu mânâ var gibi. Yoksa; işte hepsi fakir diyarlardan geldiler, okudular, âlim fazıl oldular da hepsi zenginledi, sonra bir yere bir şey oldu mânâsına mı?..

(Kuûdün havle'l-esâtîn) derken, üstüvane'nin çoğuluymuş esâtin; yâni direkler demek. "Direklerin etrafına oturan böyle mataralı, yüz yirmi insan onun arkadaşından gördüm. Onlardan iki tanesi tasavvufta sebat etti; işte İbn-i Cellâ ile Ubeyd el- Busrî.." diye. Bu mânâ daha kuvvetli. Tabii ötekiler zengin olduysa, bunların fakir kalması biraz güzel bir mânâ olmuyor. Çünkü bu İbn-i Cellâ filân zâten meşhur kimseler.

Evet tabii kolay değil. Tasavvuf yoluna insanlar hep giriyor da, bazen girmek bir şey değil de yükselmek mühim. Giriyor, fakat mezun olamıyor, başarı sağlayamıyor.

Allah kendi yolunda cümlemizi sağlamca yürüten, yolu şaşırmayan, sebat eden, vefalı, sebatkâr, azimli, dürüst, sağlam, tam ve yolunda daim, zikrinde kâim, ibadetine müdâvim, sevdiği kullardan eylesin...

"Düşmez, kalkmaz bir Allah'tır." derler. İnsanlar düşebilir, kalkabilir, maddî ve mânevî bakımdan mümkün. Yâni zengin insan fakir olur, fakir insan zengin olur. Tasavvufa iyi girmiş,

hızlı girmiş insan, bakarsın bir zaman sonra gelmiş, gevşetmiş işi, başka tarafa kaymış olabilir. Ticarete kaymış, zevke kaymış, keyfe kaymış, eski yolunu devam ettirememiş, sebat gösterememiş olabilir.

Mümkün... Çünkü zordur. Eskiden tasavvufa intisab etmek isteyenlere büyükler derlermiş ki:

“—Evladım bu iş biraz zordur, sen namazını kıl, orucunu tut... Bu böyle demirden leblebi çiğnemek nasıl zorsa, öyle zor bir iştir.” derlermiş.

Allah saklasın, korusun, hıfz u himâye eylesin... Şaşırtmasın, yanıltmasın, müslümanın ayağını doğru yoldan kaydırtmasın... İzzetten sonra zillete uğratmasın, kabulden sonra redde düşürmesin...

سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الطُّوسِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
مُحَمَّدَ بْنَ دَاوُدَ الدُّقِّيَّ الدِّينَوْرِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا
عَبْدِ اللَّهِ الْجَلَاءِ يَقُولُ لَقِيتُ سِتَّ مِائَةِ شَيْخٍ مَا
لَقِيتُ فِيهِمْ مِثْلَ أَرْبَعَةٍ أَوْلَهُمْ أَبُو تُرَابٍ

النَّخْشَبِيُّ

(Semi'tü abda'llâhi'bne aliyyini't-tûsiyye, yekülü: Semi'tü muhammede'bne dâvude'd-dükkıyye ed-dîneveriyye, yekülü: Semi'tü ebâ abdi'llâhi'bne'l-cellâ', yekülü: Lakîtü sittemieti şeyhin, mâ lakîtü fîhim misle erbaatin: evlühüm ebû türâbini'n- nahşebiyye)

Şimdi Abdullah ibn-i Ali et-Tûsî, müellif Ebû Abdurrahmân es- Sülemî'ye söylemiş. O da Muhammed ibn-i Dâvud ed-Dukkî ed-

Dîneverî'den duymuş o da Ebû Abdullah ibni'l-Cellâ'dan... İşte o hani arkadaşlarının içinde iki tanesi sağlam çıktı diye demin söylediğimiz şahıs, oradan duymuş. Ne demiş o İbn-i Cellâ...

Muhammed ibn-i Dâvud ed-Dukkî ed-Dîneverî'nin hayatıyla ilgili bilgi:

مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو مُحَمَّدٍ بْنِ دَاوُدَ أَبُو بَكْرٍ
الصُّوفِيُّ يُعْرَفُ بِالذُّقِيِّ وَهُوَ دِينَورِي الْأَصْلُ أَقَامَ
بِبَغْدَادَ مُدَّةً ثُمَّ انْتَقَلَ إِلَى دِمَشْقَ فَسَكَنَهَا وَكَانَ
مِنْ كِبَارِ شُيُوخِ الصُّوفِيَّةِ لَهُ عِنْدَهُمْ قَدَرٌ كَبِيرٌ
وَمَحَلٌّ خَطِيرٌ وَكَانَ أَحَدُ حَفَظَةِ الْقُرْآنِ مَاتَ أَبُو
بَكْرٍ بِدِمَشْقَ لِسَبْعِ خَلْوَنَ مِنْ جُمَادَى

الأولى سَنَةَ سِتِّينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

Sòfi diyor, Dükkî diye tanınmıştır diyor, Dînever'dendir, oralıdır aslında diyor. Sonra Bağdad'a geldi, orada oturdu. Sonra Dımaşk, yâni Şam'a göç etti, oraya yerleşti diyor. Sòfilerin şeyhlerinin en meşhur, en büyüklerinden idi diyor. (*Lehû indehüm kadrün kebîr*) Ve onların yanında, yâni tasavvuf erbabının yanında çok kıymetli, makbul, muteber bir şahıstı. (*Ve mahalle hatîr*) Ve güzel bir mevkii vardı.

(Ve kâne ehade hafazati'l-kur'ân) Kur'an hafızlarından bir tanesiydi, Kur'an'ı iyi bilendi. (Mâte ebû bekrin bi-dımeşk) Yâni bu Ebû Bekir künyeli, ed-Dineverî nisbeli şahıs Şam'da vefat etti. (Li-seb'in halevne min cumâde'l-ûlâ) Cemâziye'l-evvel diyoruz biz, cumâde'l-ûlâdır aslı. Onun bitmesine yedi gün kala, son haftasında öldü. (Senete sittîne ve selâsemieh) 360 senesinde.

Evet, böyle bir zat rivâyet etmiş, rivâyet Sülemî'ye kadar gelmiş. Bu şahıs ibn-i Cellâ'dan duymuş. İbn-i Cellâ ne diyor: (Lakîtü sittemieti şeyhin) "600 şeyhle karşılaştım; (mâ lakîtü fîhim misle erbaa) dört tanesi gibi büyüğünü görmedim. Yâni onlar kadar görmedim. 600'ün içinden dört tane:

(Evvelühüm ebû türâbini'n-nahşebiyeye) Birincisi Ebû Türâb-ı Nahşebî'dir." Yâni şu tercüme-i hâlini okuduğumuz Ebû Türâb-ı Nahşebî birincisi. 600 kişiden birinci.. Onlardan dört tanesini çok yüksek bulmuş bu zât, İbn-i Cellâ; onların da birincisi Ebû Türâb'mış. Yâni kimin hayatını okuyoruz? Çok mühim bir alimin hayatını okuyoruz şu anda...

تُوفِّيَ فِي الْبَادِيَةِ - قِيلَ نَهَشْتُهُ السِّبَاعَ - سَنَةَ

خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ وَمِائَتَيْنِ

(Tüvüffiye fi'l-bâdiyeh) Çölde vefat etmiş. Ebû Türâb-ı Nahşebî çölde vefat etmiş. (Kile neheşethu's-sibâ') Çakal mıdır sibâ', kurt mudur?..

Zi'b kurttur, bu sibâ' yaban köpeği, yâni çakal demek.

Rivayete göre çakallar saldırmışlar, onlar parçalamışlar. Çölde öldüğü zaman bedenini onlar parçaladı. (*Senete hamsin ve erbaîne ve mieteyn*) 245 senesinde. Vefatı böyle, çakallar parçalamış, yaban köpekleri parçalamış çölde...

وَأَسْنَدَ الْحَدِيثَ

(*Ve esnede'l-hadîs*) Hadis rivayetçiliği var, hadis de rivâyet etmiş.

b. Hastalarınızı Yemeye, İçmeye Zorlamayın!

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ فَارِسِ الْحَافِظِ
الْبَغْدَادِيِّ بِهَا قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ
جَعْفَرِ الْأَصْفَهَانِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ
بْنِ مُضْعَبٍ حَدَّثَنَا أَبُو تَرَابٍ عَسْكَرُ بْنُ حُصَيْنٍ
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَمِيرٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ ثَابِتٍ
حَدَّثَنَا شَرِيكٌ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ
جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا
تُكْرَهُوا مَرَضًا كُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ

رَبَّهُمْ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ

TS. 147/4 (Ahberenâ muhammedü'bnü ahmede'bni fâris, el- hâfizu'l-bâğdâdiyye bihâ) Bu Hafız Muhammed ibn-i Ahmed ibni'l- Fâris... Hafız, hadis hafızı demek... (El-bağdâdiyye) Bağdatlı. O bize haber verdi diyor kitabın yazarı. (Bihâ) ne demek burada? Bağdat'ta demek. Bağdat'ta o şahısla karşılaştım, o şahıs bana Bağdat'ta anlattı. Bakın düşünün, Nişapurlu bir müellif, bu bilgileri nasıl adım adım yazarak yudum yudum, böyle paragraf paragraf yazarak toplamış. Yâni Ebû Türâb-ı Nahşebî'den gelen bu rivâyeti bu şahıstan Bağdat'ta kaydediyor.

(Kâle) O şahıs dedi ki bana: (Haddesenâ abdu'llâhi'bni

muhammedi'bni ca'ferini'l-isfahâniyye) İsfahanlı Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Ca'fer bana şöyle dedi: (Kâle: Haddesenâ muhammedü'bnü abdi'llahi'bni mus'ab) O da bana: Muhammed ibn-i Abdullah ibn-i Mus'ab söyledi dedi. (Haddesenâ ebû turâb) Ona da Ebû Turâb-ı Nahşebî söylemiş. Üç dört raviyi sıralıyor. Kimden kendisine haberin geldiğini, kitabın yazarı böylece bildiriyor. İşte bu ilmî usul... Bu kitap o usulle yazılmış.

(Haddesenâ ebû turâb, askerü'bnü husayn) İsmi de söylüyor. Tabii, bir hadis rivayetçisi ya, hadisi Ebû Turâb, Sülemî'ye doğru rivâyet etmiş, onları okuduk.

Bir de Ebû Türâb'a kadar Peygamber Efendimiz'den gelen kısmı var hadis zincirinin. *(Haddesenâ muhammedü'bnü nümeyr) Muhammed ibn-i Numeyr Ebû Türâb-ı Nahşebî'ye söylemiş.*

Kim bu ibn-i Nümeyr?..

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرِ الْخَارِفِيِّ الْهَمْدَانِي
أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْكُوفِيِّ الْحَافِظُ أَحَدُ الْأَعْلَامِ
كَانَ ثِقَةً مُعَظَّمًا وَمَأْمُونًا مَاتَ سَنَةَ

أَرْبَعٍ وَثَلَاثِينَ وَمِائَتَيْنِ

(Muhammedü'bnü abdi'llâhi'bni nümeyr, el-hârifî el-hemedânî) Hemedanlıymış. (Ebû abdi'r-rahmân el-kûfî el-hâfız) Hadis hafızıymış, Kûfeliymiş. (Ehadü'l-a'lâm) Çok büyük alimlerden birisiydi. (Kâne sikaten) Güvenilen bir insandı. (Muazzamen me'mûnen) Herkesin hürmet ettiği güvenilir bir insandı, emniyetli kimseydi. (Mâte senete erbain ve selâsîne ve mieteyn) 234 senesinde vefat etti. Allah rahmet eylesin... Demek ki iyi bir alimmiş. Ondan öğrenmiş Asker ibn-i Husayn Ebû Türâb.

(Haddesenâ muhammedü'bnü sâbit) Ona da Muhammed ibn-i Sâbit söylemiş. (Haddesenâ şüreyk) Ona da Şüreyk söylemiş.

Şüreyk kim?..

شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ أَوْسِ بْنِ
الْحَارِثِ بْنِ ذَهَلِ بْنِ وَهْبِيلِ بْنِ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ
النَّخَعِ بْنِ مُذَحِّجِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّخَعِيِّ الْكُوفِيِّ
الْقَاضِيِ وَوُلِدَ بِبُخَارَى سَنَةَ خَمْسٍ وَتِسْعِينَ وَكَانَ
ثِقَةً حَسَنَ الْحَدِيثِ مَاتَ سَنَةَ سَبْعٍ وَسَبْعِينَ

وَمِائَةً

(Şüreykü'bnü abdi'llahi'bni'l-harisi'bni evsi'bni'l-harisi'bni züheli'bni vehbîli'bni sa'di'bni mâliki'bni nehâi'bni müzhic, ebû abdi'llah en-nehaî el-kûfî el-kâdî.) Kûfeli kadî imiş. (Vülide bi- buhârâ) Buhara'da doğmuş.

(Senete hamsin ve tis'in) 95 senesinde Buhârâ'da doğmuş. (Ve kâne sikaten hasene'l-hadîs) Güvenilen, hadisine itimat edilen güvençli bir insanmış. (Mâte senete seb'in ve seb'îne ve mieh) 177 senesinde ölmüş.

Bakın Buhara'da ne zaman doğmuş? 95 senesinde. Evet, Buhârâ'da hicretten 95 sene geçince tam İslâmlaşmış ve nice hadis alimleri yetişmiş orada, Arap asıllı. (Ani'l-a'meş) O da İmâm A'meş'den duymuş. A'meş de çok meşhur bir âlim. Onu biz geçtiğimiz zamanlarda söylemiştik. (An ebî süfyân) o da Ebû Süfyân'dan duymuş.

Bu da Ebû Süfyân: (Sahri'bni harbi'bni ümeyyeti'bni abdişemsi'l-emevî) Bu meşhur Ebû Süfyân. Hani uzun zaman Mekke'nin reisliğini yaptı.

Ebû Süfyân komutasındaki kervanı vurmak için Peygamber Efendimiz Bedir harbine çıkmıştı. Sonra Mekke'nin fethinde müslüman oldu.

Ebû Süfyân ona rivâyet etti, (an câbirin) Câbir RA'dan.

(Kàle: Kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem) O da buyurdu ki: Rasûlüllah SAS şöyle buyurmuş:¹

لَا تُكْرِهُوا مَرَضًا كُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ
رَبَّهُمْ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ

(ت.ه.ك. عن عقبه بن عامر؛ الديلمي عن جابر)

(Lâ tükrihû merdäküm ale't-taàmi ve's-şerâbi, feinne rabbehüm yut'imühüm ve yeskîhim)

Ne buyurmuş Peygamber Efendimiz, rivâyet edilen hadis ne: “Hastalarınızı yemek yedirmeğe, su içmeğe zorlamayınız, baskı yapmayınız onlara. Ye, iç, ye iç diye tazyik etmeyiniz. Çünkü onların Rableri onları doyurur ve susuzluğunu giderir. Hastaya mânevî bakımdan Allah ikramda bulunur, yedirir, içirir.”

Bu hadis-i şerif, Ebû Tûrâb'ın naklettiği hadislerden birisidir.

¹ Tirmizî, Sünen, c.VII, s.353, no:1963; İbn-i Mâce, Sünen, c.X, s.245, no:3435; Hâkim, Müstedrek, c.I, s.501, no:1296; Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, c.XVII, s.293, no:807; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VI, s.544, no:9229; Beyhakî, Sünenü'l-Kübâ, c.IX, s.347, no:19367; Ebû Ya'lâ, Müsned, c.III, s.281, no:1741; Hakîm-i Tirmizî, Nevâdirü'l-Usûl, c.I, s.250; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.II, s.31; Ukbetü'bnü Âmir RA'dan.

Bezzâr, Müsned, c.I, s.183, no:1010; Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid, c.V, s.141, no:8290; Abdurrahman ibn-i Avf RA'dan.

Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.V, s.66, no:7476; İbn-i Asâkir, Târih-i Dimaşk, c.XL, s.341; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.X, s.221; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.51, no:28315; Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.359, no:3040; Câmiü'l-Ehâdis, c.XVI, s.322, no:16885.

Hadisciliği var, işte bir hadis diye misal veriyor.

هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ
وَالْحَاكِمُ وَفِي نَصِّهِ اخْتِلَافٌ يَسِيرٌ وَإِلَيْكَ النَّصُّ
لَا تُكْرَهُوا مَرَضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ
اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ

(الجامع الصغير: ٦٤٢)

(Hâzâ hadîsün sahîhün) Evet, bu hadis-i şerif, sahih bir hadistir. (Ravâhu't-tirmiziyyü) Tirmizî rivâyet etmiştir. (Ve'bn-i mâce) İbn-i Mâce rivayet etmiştir. (Ve'l-hâkim) Hâkim rivayet etmiştir. (Ve fî nassihî'htilâfin yesîrin ve ileyke'n-nas) Kitaplarda hadisin metninde biraz farklılık vardır:

لَا تُكْرَهُوا مَرَضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ
فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ

(ت. ه. طب. ك. ق. عن عقبه؛ حل. كر. عن جابر)

RE. 479/1 (Lâ tükrihû merdâküm ale't-taàmi ve'ş-şerâb, feinne'llàhe yut'imühüm ve yeskîhim) [Hastalarınızı yemek için, içmek için zorlamayın! Çünkü Allah onları yedirir, içirir.] El- Câmiu's-Sağîr'de böyle geçiyor.

Demek ki, Ebû Tûrâb-ı Nahşebî Hazretleri alimdi, çeşitli ilimleri var, takvâ ehliydi. Hadisciliği de varmış. Hadis duymuş, hadis rivâyet etmiş. Allah şefaatine erdiresin...

c. Sevdiginiz Üç Şey

أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ الْأَصْبَهَانِيِّ
إِجَازَةً بِذَلِكَ قَالَ سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ
الْأَصْبَهَانِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرِ بْنَ تَرْكَانَ
يَقُولُ سَمِعْتُ يَعْقُوبَ بْنَ الْوَلِيدِ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا
تُرَابٍ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ تُحِبُّونَ ثَلَاثَةً
وَلَيْسَتْ هِيَ لَكُمْ تُحِبُّونَ النَّفْسَ وَهِيَ لِلَّهِ وَتُحِبُّونَ
الرُّوحَ وَالرُّوحَ لِلَّهِ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ وَالْمَالَ لِلْوَرَثَةِ
وَتَطْلُبُونَ اثْنَيْنِ وَلَا تَجِدُونَهُمَا الْفَرْجُ وَالرَّاحَةُ
وَهُمَا فِي الْجَنَّةِ

TS. 148/5 (Ahberanâ abdu'llâhi'bni muhamme-
di'bni ca'ferini'l- isbehânî) Demin geçen şahıs bu.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ الْأَصْبَهَانِيِّ وَ يُعْرَفُ
بِأَبِي الشَّيْخِ صَاحِبِ الْمُصَنَّفَاتِ السَّائِرَةِ وَوُلِدَ
سَنَةَ أَرْبَعٍ وَسَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ وَسَمِعَ فِي سَنَةِ أَرْبَعٍ
وَأَثَمَانِينَ وَكَانَ مَعَ سَعَةِ عِلْمِهِ وَغَزَارَةِ حِفْظِهِ
صَالِحًا خَيْرًا قَانِتًا لِلَّهِ صَدُوقًا تُوْفِّيَ فِي الْمُحَرَّمِ
سَنَةَ تِسْعٍ وَسِتِّينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ

(Abdu'llâhi'bni muhammedi'bni ca'ferini'l-isbehânî) İsfehanlı. Zamanının güvenilir insanı. İmâm Ebû Muhammed. (Ve yu'rafü bi-ebi's-şeyh) Şeyh babası diye tanınırdı. (Sâhibü'l-musnefâti's-sâireh) Birçok kitabın sahibi. (Vülide senete erbain ve seb'îne ve mieteyn) 274 senesinde doğdu. (Ve semia fî seneti erbain ve semânîn) 84 senesinde, (ve kâne mea seati ilmihî) ilminin genişliğine (ve gazâratı hıfzihî) hıfzının kuvvetine rağmen (sâlihan hayran) salih ve hayırlı bir insandı.

(Kânitên lillâhi) Allah'a ibadet edici bir kimseydi, (sadûkan) çok doğru sözlü bir kimseydi. (Tüvüffiye fi'l-muharrem seneh tıs'in ve sittîne ve selâsemieh) 369 Muharreminde vefat etti.”

Biz de şimdi Arabî aylardan hangisindeyiz?.. Muharrem ayındayız. Böyle bir Muharrem ayında, 369 senesinde vefat etmiş bu Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Ca'fer el-İsfehânî.

(İcâzetên bi-zâlike) Bu konuda icazet vererek. (Kâle semi'tü mansûre'bne abdi'llahi'l-isbehânî) Mansûr ibn-i Abdillâh adlı sahabiden işittim demiş. (Ve kîle: Semi'tü ebâ ca'ferini'bni türkân) Ebû Ca'fer ibn-i Türkân'dan işittim demiş o da. Bu kimmiş:

سَعِيدُ بْنُ تَرْكَانَ أَبُو جَعْفَرٍ الصُّوفِيِّ قَالَ عَنْهُ وَعَنْ
أَخِيهِ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ سَعِيدٌ وَعَلِيُّ ابْنَا
تَرْكَانَ كَانَا مِنْ مَشَايخِ الْبَغْدَادِيِّينَ اسْتَوْطَنَا
الرَّمْلَةَ وَمَاتَا بِهَا وَسَعِيدٌ كُنِيَّتُهُ أَبُو جَعْفَرٍ وَعَلِيٌّ
كُنِيَّتُهُ أَبُو الْحَسَنِ صَحِبَا الْجَنَيْدَ فَلَمَّا
مَاتَ صَحِبَا بَعْدَهُ يَعْقُوبَ بْنَ وَائِلِدَ

(Saâdi'bni türkân ebû ca'fer es-sûfî.) Bu da sûfilerden birisiymiş. (Kâle anhu ve an ehîhi ebû abdi'r-rahmân es-sülemî) Onun hakkında ve kardeşi hakkında, kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî diyor ki: (Saîdün ve aliyyün ibnâ türkân) Türkân'ın iki oğludur Saîd ve Ali. (Kânâ min meşâyihî'l- baġdâdiyyîn) Bağdadlı şeyhlerden idiler. (İstevtana'r-remle) Remle'de vatan tuttular, yerleştiler; (ve mâta bihâ) ve orada vefat ettiler.

(Ve saîdin künyetühû ebû ca'fer) Saîdin künyesi Ebû Ca'fer idi. (Ve aliyyün künyetühû ebu'l- hasen) Ali'nin künyesi de Ebü'l- Hasen'di. (Sahibe'l-cüneyd) Cüneyd-i Baġdâdî ile ahbablıkları, dostlukları, görüşmeleri olmuş. (Felemmâ mâte) Cüneyd vefat edince, (sahibâ ba'dehû ya'kûbe'bne'l-velîd) Cüneyd'den sonra, Ya'kub ibn-i Velîd'le ahbablık etmişler, onun meclisine devam etmişler.

Evet, Türkân'ı öğrendik. (Yekülü: Semi'tü ya'kûbe'bne'l-velîd) O da Ya'kub ibn-i Velîd'den duymuş Kimmiş bu Ya'kub ibn-i Velîd:

يَعْقُوبَ بْنَ وَليدٍ أَبُو يُوْسُفَ الْأَزْدِي الْمَدَنِي
وَقِيلَ أَبُو هِلَالٍ قَالَ عَنْهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ يَعْقُوبُ
بْنُ وَليدٍ أَبُو يُوْسُفَ الْأَزْدِي الْمَدَنِي كَتَبْتُ عَنْهُ
وَخَرَّقْتُ حَدِيثَهُ مِنْذُ دَهْرٍ وَكَانَ مِنَ الْكَذَّابِينَ

وَكَانَ يَضَعُ الْحَدِيثَ

(Ya'kûbe'bne'l-velîd, ebû yusuf el-ezdî el-medînî, ve kile ebû hilâl) Künyesi Ebû Hilâl veya Ebû Yusuf olan bir kişiymiş. (Kâle anhu ahmedi'bni hanbel) Ahmed ibn-i Hanbel onun hakkında şu bilgiyi veriyor...

Meşhur, Hanbelî mezhebinin kurucusu ve Müsned isimli büyük hadis mecmuasını yazan şahıs onun hakkında şu bilgiyi veriyor:

(Ya'kûbi'bni'l-velîd ebû yusuf el-medînî ketebte anhu ve harrakte hadîsehû münzü dehrin ve kâne mine'l-kezzâbîn, ve kâne yedau'l-hadîs) Ahmed ibn-i Hanbel onun aleyhinde diyor ki: “Ben ondan hadis yazmıştım, (ketebte anhu ve harrakte hadîsehû) sonra yazdığım hadislerin kağıtlarını yırttım, parçaladım. (Münzü dehrin ve kâne mine'l-kezzâbîn) Bir zamandan beri yalancılardan idi. (Ve kâne yedau'l-hadîs) Hadis uydururdu adam. Ben onu bir şey sandım da, birkaç hadis yazmıştım; onu cart cart yırttım, attım hadislerini diyor.”

Bunun gibi, “Şu adam âlim!” diyorlar, “Şu adam yalancı!” diyorlar; söylüyorlar alimler kanaatlerini.

Ravi şimdi o. (Yekûlü: Semi'tü ebâ türâbin, yekûlü) Ebû Türâb şöyle buyuruyor demiş bu ravi:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ تُحِبُّونَ ثَلَاثَةً وَلَيْسَتْ هِيَ
لَكُمْ تُحِبُّونَ النَّفْسَ وَهِيَ لِلَّهِ وَتُحِبُّونَ الرُّوحَ
وَالرُّوحُ لِلَّهِ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ وَالْمَالُ لِلْوَرِثَةِ
وَتَطْلُبُونَ اثْنَيْنِ وَلَا تَجِدُونَهُمَا الْفَرْجُ وَالرَّاحَةُ
وَهُمَا فِي الْجَنَّةِ

(Yâ eyyühe'n-nâs!) “Ey insanlar!” demiş. (Entüm tühibbûne selâseten ve leyset hiye leküm) “Siz üç şeyi seviyorsunuz ama, onlar sizin olmayacak, sizin değil:

(Tühîbbûne'n-nefs) Nefsi seviyorsunuz, bir. (Ve hiye li'llâh) Nefis Allah'ın... Senin değil, gidecek.

(Ve tühîbbûne'r-rûh) Ruhu seviyorsunuz; (ve'r-rûhu li'llâh) ruh da Allah'ındır.

(Ve tühîbbûne'l-mâl) Malı seviyorsunuz; (ve'l-mâlü li'l-vereseti) mal da varislerin... Kendinizi seviyorsunuz, nefsinizi seviyorsunuz; o Allah'ın... Malı seviyorsunuz, onlar da varislerin. Üç şeyi seviyorsunuz, ama sizin olmayan şeyleri seviyorsunuz.

(Ve tatlubûne isneyn) İki şey istiyorsunuz, (ve lâ tecidûnehümâ) o iki şeyi de bulamayacaksınız, bulamıyorsunuz:

(El-ferecü) Sıkıntılardan kurtulup neşelenmek, ferahlamak istiyorsunuz; bir.

(Ve'r-râhatü) İkincisi; rahatlık istiyorsunuz.

“Bir; eğlence istiyorsunuz, hoşluk istiyorsunuz. İki, rahatlık istiyorsunuz. Onları da bulamayacaksınız. (Ve hümâ fi'l-cenneh) Onlar da cennette...” Dünyada rahat yok, sevinç yok, hoşluk yok! Onları arıyorsunuz, onlar cennette... Üç şeyi seviyorsunuz, onlar da sizin değil.

Böyle bir söz söylemiş. Evet bu kadarla iktifâ edelim! Epeyce vakit oldu.

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

03. 06. 1995 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü